

דפי עיון

"לייהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות- יצחק

במפרשים

י"ל ע"י מ.מושקוביץ * משואות- יצחק 79858 ד.ב.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

טראנס-בר- שנות תשס"ט

לומר "שיך לא תורה וכרכך לא תומור" (אין השבימה האמורה אלא מלאו - חפץ חיטט).
14. ולא כדי שתוטיף לחת כוחה, כדיוען מחוקי החקלאות. לדעת רבינו, שמיית החקיקות הנועדה לשחרר חלק מן האוכלוסיה לעובודת ה', ואין בינה ובין החקלאות ולא כלום (בעקבות רבינו פירשו אוור החיטט הקדוש, הכליל יקר ועוד). 15. ספורנו לעיל בגב... שתשותות ממלאכתך והיה עסוק כלו לה'. 16. יש לציין שפסק זה כפשוטו מובן בעיקר על פי שיטת רבינו ורמב"ן בפסק א בעניין הקשר והזיקה שבין דקדוקה ופרטיה של הלכות שמייה בפרשנו ובין כליה שבפרשנת משבטים. היהת שם נאמר במפורש ש"השכיחות המשטנה ונשתמה", יכולת התורה לכתוב כאן "וישבתה" בלי לציין מה?! אם פרשנותנו אינה مستמכת על פרשת משבטים, העיקר ("שש שנים") חסר מן הספר.

17. לא רק שמצוות שמייה אינה באה להסביר את סדרי החקלאות באופן טבעי (עיין הערה 14), אלא להיפך - שמירת מצוות שמייה תגרום לכך שהחוקיות החקלאות יהיה כפופה לתהילך אל-טבעי ועל-טבעי. 18. בבא בתרא לוב, דתנייא, נהה שנה (בלא ורעה - רשי") ורעה שתים, נהה שתים ורעה שנה, אינה חזקה. וכן מביא הרמב"ן בשם מדרש אגדה: ר' ישמעאל אמר, כיישראל עשוין רצונו של מקום, עשוין שמייה אחת בשבעו אחד... וכשאין עשוין רצונו של מקום עשוין ארבע שמיין בשבעו אחד. כיצד? נהה שנה ורעה שנה, למצאו שהן עשוין ארבע שמיין בשבעו אחד. 19. מפרש "תבואתה" התבואה שהיא רגילה לחת במלוא

א. splorun עם פירוש הרב י. קופרמן.

פרק כה' פסוקים ב' ג': (ב) כי תבוא אל הארץ. אל גליל הגוים ¹² ושבטה הארץ. הקרוκעות המוכננות לעובודת הארץ ¹³. שבט לה'. שתחיה כל השנה הבשלה מעבודת הארץ מוכננת לעובודה ¹⁴, כמו שפונ' בשפט בראשית, באמרו "שפט לה' אלהיך" ¹⁵ (שמות כ, י').

(ג) שש שנים תזרע שדך. אז תוכל לזרע שדה אחד בעצמו ששנים רצופות שלא כמשפט בעבודת הארץ ¹⁶, כי אם נס הפגנוג בה הוא שיהיה נהה שנה ורעה שנה, כמו שהזיכרו רבותינו ז"ל ¹⁸. ואספת את התבואה. שלא פמנוג בעבודת הארץ ¹⁹ שאם יזרעו חלקה אחת בעצמה שנים רצופות לא תוסף פת כתה ²⁰.

ב

12. ישיעיו ח, כג "...דרך הים עבר הירדן גליל הגוים". רשי': היא כל ארץ ישראל שהיתה גוללת אליה כל הגוים, שהכל מתאים לה... רבינו בחר להביא הקשר זה מיישערו כדי לציין את כיסופיהם של בני ישראל להגעה אל הארץ המוביוחת להם מאוז האבות. יחד עם זאת יסוד פירשו הוא להבחן בין "הארץ" בריש של הפסוק, ובין "הארץ" בסיפה. 13. ואין הפירוש על תושבי הארץ. אין גם הכוונה לשימוש כללי באדמות המדינה, דבר שהיה גורם לשיטוק כללי בחירות ובמסחר. רבינו למד פשוטו של מקרה את אשר דיברו חז"ל מכחוב אחר, וזה לשונם: "ושבטה הארץ", יכול מלחפור בורות שיחסים ומערות ומלהקן את המקאות, תלמוד

- סמלים*
1. **כִּי אֵין אָוֹנוֹת הַאֲיָמָה "הַאֲרֻצָּה" מְסֻזָּק כ' אֵת הַתְּקִדְשָׁן גַּעֲנִיהָם?**
 2. **סְנָה קָרְבָּא כְּרָבְרָא קֶטֶת הַאֲרֻצָּה: "סְנָה הַפְּנִימִים?"**
 3. **סְנָה הַקְּדָשָׁת הַיְּאָמָת?**
 4. **אֵת הַתְּקִדְשָׁן מֵין תְּקָאָתָךְ כִּי מֵין תְּקָאָתָךְ מְסֻזָּק אֲשֶׁרֶת?**
 5. **אֵיךְ שִׁיבָּא אַחֲרָיו תְּקָאָתָם הַלְּכָדִים וְהַלְּכָדִים אֲשֶׁרֶת?**
 6. **אֵיךְ הַיְּאָמָת: "תְּקָאָתָה" וְאֵת חִיאָה?**

* * *

ב. אור החיים.

פרק כה' פסוקים כא' כב':

כב) **וַיַּרְאֵת שָׁנָה וְגֹן**. הַצְרָה לְוֹמֶר כֵּן,
מִצְדָּר שֶׁאָמַר וּעַשֵּׂת אֶת הַתְּבוֹאָה
לְגַם שְׁנַיִם חַשְׁשֵׁי אָמַר הָאוּמָר אָם שָׁנָה שְׁמִינִית
בַּת זְרִיעָה הִיא לְפָה יַעֲשֶׂה נָס כְּרִי שְׁתִּיהְיָה
תְּבוֹאָת שָׁנָה וְרַעֲשָׂה לְשְׁמִינִית, לְזֹה גָּמָר אָמַר
וַיַּרְאֵת שָׁנָה אֶת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִית, וַיַּמְתַּן טעם לְבָרְכַת
תְּבוֹאָת שָׁנָה וְאַרְכִּי שָׁנָה שְׁמִינִית שֶׁהָוָא מַטָּעַם
וְאַכְלָתָם מִן הַתְּבוֹאָה יָשַׁן כְּדִי שְׁתָאַכְלוּ שָׁנָה
שְׁמִינִית תְּבוֹאָה יָשַׁן וְלֹא חֲדָשׁ בַּיּוֹם יָשַׁן מִשְׁבָּח
לְבָרִיות יוֹתֵר מִן הַחֲדָשׁ (ב"ב צ"א): בִּידּוּעַ,
וְקַרְחָם אָב עַל בָּנִים יְרַחְם הֵי עַל עַמוֹּ:

כא) **וְצִוִּיתִי אֶת בְּרָכָתִי וְגֹן**. בָּרָכה זו אַיִלָּה
בְּצָוֹמָמָה שֶׁבָּכֶר הַבְּטִיחָה וּנְתַנָּה
הָאָרֶץ פְּרִיה שֶׁהָוָא גַּבְול שְׁגָבֵל הֵי בְּכַחַת, אֶלָּא
שְׁמַבְטִיחָה בְּרִיפָת הַתְּבוֹאָה כִּכְדָּקְמָה הַצְּרָפִית
(קָלִילִים א' י"ז) וּכְשֶׁמֶן אַשְׁת עַובְדִּיה (מ"ב ד'),
וּהָוָא שְׁדָקָדָק לְוֹמֶר וּעַשֵּׂת אֶת הַתְּבוֹאָה פְּרוֹשָׁה
הַבָּרָכה שִׁיצְרוּ הֵי פְּעָשָׂה רַבּוּ בְּתַבּוֹאָה כְּדִי
שְׁפַסְפִּיק לְגַם שְׁנַיִם הַגָּם שְׁהָאָרֶץ תּוֹצִיא אַמְקָה
כְּמַדִּי שָׁנָה בְּשָׁנָה, צָא וַיַּלְמֹד מִקְבֵּח חֲטִים
שְׁבָעָלָיה (פְּעָנִית כ"ד). וְעַזְנִין מַה שְׁפַרְשָׁתִי בְּפָסּוֹק
וְכִי יִשְׁלַׁח לְכָל (בְּרָאשִׁית ל"ג י"א):
וְעַלְתִּשׁ הַשְׁנִים. פְּשַׁט הַבְּתוּב הָוָא לְשָׁנָה
עַצְמָה שֶׁהָיָה שְׁשִׁית וּשְׁנִית שְׁבִיעִית
וּשְׁנָה שְׁמִינִית, עַל זֶה הַדָּרְךָ מַחְדָּש סִינּוֹן של
שָׁנָה וְעַד חֲדָש סִינּוֹן של זֶה וְשֶׁל חֵי הַרִּיבִּי
שְׁנַיִם וּמַחְדָּש סִינּוֹן של חֵי עַד סִינּוֹן של תְּשִׁיעִית
הַרִּיבִּי ג' שְׁנַיִם, וּהָוָא מַאֲמָר הַבְּתוּב עַד הַשָּׁנָה
הַתְּשִׁיעִית וְלֹא עַד תְּחִלְתָּה שֶׁל ט' אֶלָּא עַד בֹּא
תְּבוֹאָתָה הַרִּיבִּי ג' שְׁנַיִם מִיּוֹם לִיּוֹם, וְהַצְרָה הַבְּתוּב
לְפִרְשָׁה לְכָל תְּחַשֵּׁב שְׁמַקְצָת שָׁנָה חָשׁוב שָׁנָה:

סמלים

1. **אֵת הַגְּלָכָה פְּקָדָע הַכְּלָאָלָן וְאֵת כָּק?**
2. **הַתְּאָכֵל שְׁמַקְצָת אֵיךְ כְּרָבְרָא קֶטֶת אֵין אֵת הַכְּלָאָלָן הַעֲרִים?**
3. **אֵת תְּקִדְמָה הַאֲפָלָי מְסֻזָּק כ' וְאֵת אַזְמָנו?**
4. **סְנָה זְאָק מְקָאָת יָמָה?**

* * *

ג. תוספת ברכה.

פרק כה' פסוק ל"ו:

אל תַּחַת מְאוֹתוֹ נְשָׁךְ וְתִדְבִּת (כ"ה ל"ו)

על עניין תשלומי ריבית הנפרץ מאוד בזמנו זהה עמדנו בספרנו תורה תמיימת.
ולוחשיות חקירת הדבר נבדר ביתר עניין זה כאן ביתר בואר.
כפי שידוע, המציג חכמי הדור בשנות מאות לפנים עצת היתר להלווא
ברבית. והוא מה שקורין "חייב עסקא", וענינו שהמלואה והלהוא כמו נעשה
שותפים בהעסק שיעשה הלואה בעורת הכסף שמקבל מהמלואה עפ"י תנאי
ידיועים שישלם לו. והיתר זה על פי שם זה נתקבל בעולם, וכל כ"ד נפרץ
ענינו עד כי כמעט נשתקע גם ההרהור ביסודו היותר.

את עצת הותר זה מצאו החכמים להכרח להמציא, יعن כי ראו ונוכחו, אשר בשנות הגלות הארץ נשאר עם ישראל רק ענף פרנסת אחד, והוא המסחר והקנין, כי גם המספר המעני בערך מאומנים ובעלי מלאכה לא היו יכולים להתקיים בלתי מצב החיים של רוב העם, בעלי מסחר ומשא ומתן. ודבר ידוע הוא, כי למסחר וקנין דרוש עורת כספים, ואם לא ישיגו הסוחרים עוזר ומשען ע"י הלוואות כספים לא יוכל לאחיזו במסחר, וכשל עוזר מדבר האומה.

ולכן היבחרו החכמים הדואגים לקיום חייו העם להמציא היתר לה, והמציאו זה בשם "היתר עסקא". כפי שבארנו. ואם ההיתר חזק או רפואי, ה' יודע, העicker, כי לבם לשמיים. לתכלית חייוישראל, והוא רחים יכפר.

והנה כל זה כתבתי לפי הרוגש הנתקבל באומה ליסודי היתר, והוא "היתר עסקא", כפי שתבהיר. אבל אני אחזו לי, כי יסוד ההיתר מרבית בזמן הגלות שרשיו יותר עמוק בגוף רוח התורה, ואת יסוד הרשות הזה ראו החכמים להכיר לאמת וצדקה, ולהחליש את יסוד האיסור בתורה. ורק למען לא יפוג עניינו כלו ממצות התורה, תלו ההיתר בענף חדש שקרו לו, "היתר עסקא", לומר, שעל מנת כן לא אסורה התורה, אבל על האמת יסוד ההיתר בתורה עצמה.

ונבואר דברינו.

כי ראו החכמים לעמוד על יסוד האיסור ברוחו ובطعمו בשעת נתינתו, כי או בעת שבאו לארץ, הי' עם ישראל עם חי על אדמותו, יסוד חיתו היתה האדמה, אדמות שדה וכרכר של אחד הנהיל לו, וזרעו וקצרו, נטעו ולקטו והכניסו לאוצר, והיו שבעים, וכפי שירודע מעניני החגיגים משך השנה, שכולם גוסדו על מצב התבאות בשדה, בפסח ובחשובות זמן קיצרת חיטים ושעורים, ובஸכות זמן האסף לגורן. וזה היה כל קנים וענינים, עשרם וטובם, וענין כספים לא הי' להם עניין לעונת בו, מפני שלא הי' להם כמעט כל צורך בהם, כי תבואה הארץ הספיקה להם לכל צרכיהם, לחם ולבדג, וכן כל מי שהי' לו מעט כסף לא חשב לעשות מהם עסק להריזה בו עז' הלוואות, וגם לא היו כמעט בכלל שיזדקקו לכסת. ואם בסכת איזה מקרה בחד הי' אחד צדיק למעט כסף, לא הי' לו חשבון ויכולת לשלם רבית, וגם להמללה לא הי' זה נחسب לעיקר בחויים, כי לא זה הי' יסוד בחויי, כמו שבארנו, וכן באופן כזה אם הי' המלאה לוקח רבית הי' זה באמת מין נשך להלה, וכן אסרו התורה.

אבל בימי הבינים, כאשר אבדו ישראל תקומת הארץ, לא נחלת שדה וכרכר ולא כל מאומה מיסודי החיים, ותהי חייתו תלויה כולה על המסחר בלבד, על המסחר הפורה באוויר שאין לו יסוד ובסיס, ולמען תוכאותיו, בהכרח דורש למצאה עורת כספים, והוא הכסף, יסדוו היהודי העקי להרחבת משאו ומנתנו, מסחרו וקנינו, והוא המשפיע והמחזיק לגולשי החיים שלא ימיטה. וכן געשה דבר הלואת כספים לאחד מיסודי הפרנסה השווים למלחה ולללה.

וחשבו החכמים שבעת ההייא, בשנות הבינים, כי במצב כללי כוה בטח לא אסורה התורה עניין רבית בכלל, ורק למען שלא לעורך דבר מן התורה, אם התירו בסתם הי' אפשר לסביר משך הזמן שישתקע כולם, המציאו לו דבר "היתר עסקא", ודבר זה מוציאר, כי אמן יש איסור רבית, רק נמצא לו אופן יותר.

הנאה

1. *כלערני ארכימס כאן גאנז איסוכ ריפאי והיתר איסקא, גאנח כפֿן כה חזק היה גאנזוק גאנק?*
2. *אַפְּלִיכִי? אָוָן גָּאנְקָן גָּאנְקָל אַת גָּאנְזָן כִּי?*
3. *אנְהָן הַיתֵּר אִיסְקָעָן גָּאנְקָל אַת גָּאנְזָן כִּי?*
4. *גָאנְחָה דָּה גָּאנְקָה רַחֲוֹן גָּאנְקָה אַיָּה הַקְּנִיעִים וְאַיָּקָה?*
5. *גָאנְחָה גָּאנְטָן הַתְּוָרָה גָּאנְקָה הַתְּיִיחָסֶת גָּאנְקָה גָּאנְגָּעָן צְרִיעִים נָה?*
6. *גָאנְחָה גָּאנְקָה גָּאנְקָה הַיתֵּר אִיסְקָעָן?*